

Πρόλογος

Τα όσα γράφω είναι βιώματα που δημιουργήθηκαν στις δύσκολες εποχές όπου μεγάλωσα. Τα βιώματα έχουν μια αμφίδρομη σχέση με όσα συμβαίνουν στον κοινωνικό και πολιτικό περίγυρο. Βασίζονται σε γεγονότα που θυμάμαι, που μου διηγήθηκαν παλιότεροι ή που κατά καιρούς, αργότερα, διάβασα γι' αυτά. Με το πέρασμα του χρόνου, αντί να θαμπώνουν στη μνήμη μου, επιστρέφουν εντονότερα πιέζοντας να ανασυρθούν στην επιφάνεια και να τα μοιραστώ με τους δικούς μου ανθρώπους. Νιώθω σαν να έχω μια κληρονομιά που πρέπει να αφήσω φεύγοντας. Ελπίζω να την αποδεχτούν.

Η γενιά μου βίωσε στη νιότη της έναν παγκόσμιο πόλεμο, τη γερμανική κατοχή, την Εθνική Αντίσταση, έναν εμφύλιο πόλεμο και τα πέτρινα χρόνια που ακολούθησαν, αλλά και μια περίοδο πρωτόγνωρης ανοικοδόμησης και εκβιομηχάνισης της χώρας, από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 ως την στρατιωτική δικτατορία. Έζησε ανάμεσα σε ανθρώπους που πολέμησαν τους Γερμανούς στο μέτωπο και αντιστάθηκαν στη συνέχεια στις πόλεις και στα βουνά και σε ανθρώπους που συνθηκολόγησαν και επωφελήθηκαν από τη σχέση τους με τους κατακτητές. Είδε συχνά να διώκονται οι πρώτοι και να φτάνουν σε περίοπτες θέσεις του δημόσιου βίου οι δεύτεροι. Είδε φίλους και συγγενείς να ξενιτεύονται εξ ανάγκης

και άλλους να παραμένουν και να αγωνίζονται για να επιβιώσουν στη ρημαγμένη χώρα – και οι δύο επιλογές δύσκολες ήταν. Είδαμε και ζήσαμε πολλά, πολύ νωρίς στη ζωή μας.

Κι ωστόσο, παρά τις δυσκολίες και τις αντιξοότητες, η ζωή κυλούσε για όλους. Οι άνθρωποι εξακολουθούσαν σε κάθε ευκαιρία να χαίρονται, ο καθένας με τον τρόπο του, το θαύμα της ζωής. Με έρωτες, αγάπες, μίση, πόνους, λύπες, ελπίδες και όνειρα.

Σ' αυτό το σκηνικό μεγάλωσα, προσπαθώντας να καταλάβω τι γινόταν γύρω μου. Μάλλον κατάλαβα, όπως θα φανεί απ' όσα θα αναφέρω στη συνέχεια.

Ευχαριστώ τη σύζυγό μου, σύντροφο πολύτιμο για 55 χρόνια, και τα δυο μας παιδιά για τη συνεργασία, τις εύστοχες παρατηρήσεις και την υπομονή τους. Ακόμη, ευχαριστώ την εντεκάχρονη εγγονή μας Σοφία για τη δακτυλογράφηση των κακογραμμένων σημειώσεών μου. Παιδί του μέλλοντος, εγγονή ενός παππού παλιάς σχολής που γράφει ακόμη με μολύβι και χαρτί.

Να θυμηθώ ακόμη τον δημοσιογράφο-συγγραφέα και κυρίως φίλο Κώστα Μπλιάτκα για την ενθάρρυνση και τη θερμή υποστήριξή του στα πρώτα μου σκαριφήματα.

Είναι ευτυχία να γυρνάς από ένα ταξίδι γεμάτο μνήμες. Οι μνήμες, όμως, που συγκεντρώθηκαν στα 85 χρόνια ζωής είναι ατελείωτες, τόσες ώστε να μοιάζει ότι σύντομα θα χρειαστεί να ξαναταξιδέψω.

Θεσσαλονίκη, Απρίλιος 2021